

به نام آنکه میخواید و نمیخواید نامی داشته باشد

این نوشتار توضیحی است پیرامون دوره ی " فلسفه ی تراژدی " که از ۵ ام شهریور ماه ۱۳۹۶ طی دو دوره در "موسسه فرهنگی مطالعاتی پیدایش رویش دیگر سپاهان" برگزار میشود ، در این دوره کتاب فلسفه ی تراژدی - از افلاطون تا ژیزگ ، نوشته ی جولیان یانگ ، ترجمه ی حسن امیری آرا ، انتشارات ققنوس خوانده میشود .

اما من تنها به خواندن این کتاب در این دوره راضی نیستم ، البته این کتاب بسیار خوبی است ، میشود از آن به عنوان یک نقشه ی راه استفاده کرد ، هرچند که تنها یک نقشه ی راه نیست ، شاید بهتر باشد پس از یک توضیح اجمالی از این کتاب ، اتفاقی که قرار است در این دوره رخ دهد را نشان دهم .

پیرامون کتاب :

این کتاب ، کتاب خوش خوانی است و آن طور که جولیان یانگ در سپاسگزاری کتاب میگوید : " این کتاب به عنوان مجموعه درسگفتارهایی در دپارتمان انگلیسی حیات خویش را آغاز کرد . این درسگفتار ها در نیمسال تحصیلی بهار سال ۲۰۱۱ در دانشگاه ویک فورست (Wake Forest) ارائه شد . " این کتاب شامل ۱۶ فصل به نام های زیر میباشد

- ۱- افلاطون ۲- ارسطو ۳- پس از ارسطو ۴- هیوم ۵- شلینگ ۶- هولدرلین ۷- هگل ۸- کی یرکگور ۹- شوپنهاور ۱۰- نیچه ۱۱- بنیامین و اشمیت ۱۲- هایدگر ۱۳- کامو ۱۴- آرتور میلر ۱۵- ژیزگ ۱۶- نتیجه گیری

این کتاب به طور خاص میخواید چیستی تراژدی را مورد بررسی قرار دهد ولی تقریباً الزامی همیشگی دست هایش را میندند ، مجبورش میکند برای تبیین تراژدی راهی چیستی هنر و گاهی نظام فلسفی فیلسوفان شود ، اهمیت دانستن و ورزیدن فلسفه ی تراژدی تنها در فلسفه ی تراژدی به ما هو فلسفه ی تراژدی نیست ، فلسفه همیشه با تناتر همراه بوده است ، گاهی با هم همراه مثلا در سارتر، سنکا ،... و گاهی با هم در سنتز مثلا افلاطون ، هرچند او فرم رساله هایش را به صورت دوگویی انتخاب کرد و در بسیاری از فلاسفه ی بعدی از جمله هیوم این سنت تکرار شد و پاس داشته شد حتی در ابن سینا ما میبینیم که او به نقد احتمالی معترض پاسخ میدهد ، از طرفی به فلسفه آموزان توصیه میشود که بسیار نمایشنامه بخوانند ، زیرا که باعث باز شدن راه های تفکر در ذهن میشود و مثلا اگر کسی داستان ایوب نبی را با نقش بازی های شیطان و خدا بخواند ، این سوال به طور اگزستانس در ذهنش نقش میندند که چرا ایوب به این سرنوشت دچار شد ، او حتی ممکن است به مسئله شر نیز بیاندهد ، یا حتی بخواید خدا را آن طور که هست بیاندهد نه آنطور که گفته شده است خدایی که ایوب را اینچنین سخت امتحان میکند ، فلسفه قرن هاست که از احساس تهی شده است ، او نمیتواند احساسش را در قالب کلمات بیان کند ، او نمیتواند بگوید که مسئله ی شر تا به چه حد بغ رنج است باید در این میان از هنر مدد بگیرد ، به علاوه آموختن play rolling میتواند به او کمک کند که جذاب بیاندهد و هرکس را از حیث که هست ببیند ، و با برچسب های پوچ که از افلاطون و پارمیندس به ما ارث رسیده است ننگرد ، تناتر و هنر به طور کلی گاهی گوش هایش را جلوی فلسفه میگیرد و میگوید : ببین ، به دنیای من بیا و کمی دنیای من را احساس کن دیگر اینطور فکر نخواهی کرد ، رمان بینوایان ویکتور هوگو را بخوان تا بفهمی که هر دزدی دزد نیست . این همراهی و این هم سخنی میتواند اتفاق فرخنده ای باشد ، میتواند دغدغه ی وجودی (اگزستانس) فرد را که خاک گرفته است را دوباره غبار رویی کند و به او کمک کند کمی با احساس تر بیاندهد .

- تراژدی چیست ؟

+ یک قالب در هنر تناتر که ...

- نه ، نه ، شاید بهتر باشد سوال را به گونه ای دیگر بپرسم ، تراژدی به ما چه میگوید ؟ چه امکاناتی را برای ما محقق میسازد ، آیا تراژدی تنها یک احساس رنج لذت بخش است ؟ آیا تراژدی تنها توانسته است اخلاق را در میان ما زنده نگاه دارد یا کارکردی بیش از این دارد ؟ وقتی تراژدی هیچ نمیگوید ، جز اینکه سرنوشتی را به ما نشان میدهد ، سرنوشتی که با آن خویشتن پنداری میکنیم ، آیا نباید این تکه های خود را بیشتر بکاویم ؟ مثلا آیا در جهان مدرن که گوته تراژدی اش را مینویسد فاوست ، تراژدی که در آن انسانی روح خویش را برای مارگاریتایش میفروشد ، آیا این یک الزام همیشگی نسبت به مدرنیته نیست؟! فاوست روحش را میفروشد اما آیا به مارگاریتا میرسد ؟ در مقابل این گزاره که انسان در مدرنیته تماما خویش را به حراج گذاشته است ، آیا به آرمانش میرسد ؟ گویا تراژدی زیست جهانی فرا زمانی و فرا مکانی به ما میدهد ، زیست جهانی که با آن اینهمان میشویم ؟ به این بیان تراژدی تنها یک قالب هنری نیست که فن تناتر میتواند آن را به صحنه برد ، زندگی انسان یک زندگی تراژیک است ، و فلسفه تراژدی میتواند ، همان ندای خودت را بشناس معبد دلفی باشد (نقطه)

اما فهم زیست تراژیک انسان فقط با فلسفه ورزی پیرامون تراژدی اتفاق نمی افتد ، باید تراژدی خواند ، در این دوره تعداد مشخصی تراژدی به شرکت کنندگان سپرده میشود ، که میبایست هر نفر پس از خواندن یک تراژدی داستانی کوتاهی از آن را ارائه دهد و پیرامون آن تراژدی بحث و گفتگو درگیرد ، این اتفاق حسن بسیاری دارد ، یک تراژدی ارائه میدهند و حداقل ۱۲ تراژدی دیگر طی این دو دوره میشوند

این دوره به هردوستان ، منتقدین ، نمایشنامه نویسان و فلسفه خوانان پیشنهاد میشود .

امید است که اگر این دوره فیلسوفان تراژدی نسازد لاف تراژدی شناسان حاذقی پرورش دهد .

اما آنچه بر عهده ی مدرس این دوره است ، این راه خود را با منزلگاه های درون نشان میدهد ، منزلگاه هایی درون این سیر جلسات

در دوره ی اول :

جلسه ی اول : چپستی قالب های تناتری (درام ، کمدی ، تراژدی ، دلک بازی) از نگرش تناتری ، هومروس و هزیود پیش سقراطیان به طور اجمالی (هراکلیتس) برای شکل گیری نطفه ی این اندیشه که افلاطون آنقدر ها هم بیراه نمیگفت که میخواست شاعران را از جمهوری اش بیرون کند ، نظر افلاطون پیرامون هنر و شاعران در کتاب سوم و دهم جمهور

جلسه دوم : نظر ارسطو در فن شعر ، یک تراژدی خوب چگونه تراژدی ایست و بحث پیرامون این سه کلمه ی تاریخ ساز تراژدی (میمسیس ، کاتارسیس ، هامارتیا)

جلسه سوم : پس از ارسطو (هوراس ، کاستلوترو ، رواقیون و به طور خاص سنکا) ، هیوم و نظر او در رساله های در باب ذوق و تراژدی

جلسه چهارم : شلینگ (کانت ، فیخته اسپینوزا و مسئله ی آزادی - فلسفه به تنهایی نمیتواند واقعیت آزادی را به اثبات برساند - چرا هنر ؟ چرا تراژدی به طور خاص ؟ - مادونی تراژدی مدرن - فرم تراژدی یونانی - محتوای تراژدی یونانی - تاثیر تراژیک - کانت و امر والا - شلینگ و امر والا)

جلسه پنجم : هولدرلین (وضع بشر : هوشیاری در برابر مستی - وضع مدرن : ما در برابر یونانیان - " به کارگیری آزادانه ی " امر آپولونی - چرا محتاج احیای امر دیونوسیسی هستیم ؟ - وحدت دیونوسی - تراژدی و امر دیونوسی

جلسه ششم : هگل (جوهر اخلاقی - تعارض تراژیک - قهرمان تراژیک - علت تعارض تراژیک : شرح هگل از هامارتیا - راه حل تراژیک - هگل و کاتارسیس - تراژدی مدرن - تقدیر - ادیب - آگامنون - تراژدی " هگلی " در برابر تراژدی " مقدر " - آیا هگل نسبت به شکسپیر بی انصاف بوده است ؟)

جلسه ی هفتم : کیرکگارد (مدرنیته و سوژکتیویته - قهرمان تراژیک یونانی : آزادی ، تقدیر ، هامارتیا و تاثیر تراژیک - کیرکگارد در برابر هگل در بحث تراژدی یونانی - تراژدی مدرن - باز نویسی آنیتگونه)

دوره ی دوم :

جلسه اول : شوپنهاور (فلسفه ی عام شوپنهاور - هنر چیست ؟ - امر زیبا - امر والا - فن شعر تراژدی - لذت تراژیک - ترس و شفقت - تراژدی مدرن در برابر تراژدی یونانی)

جلسه دوم : نیچه در کتاب " زایش تراژدی از روح موسیقی یونان "

(مسئله ی تهدید نیهیلیسم- هنر آپولونی هومر - راه حل آپولونی برای نیهیلیسم - امر دیونوسی - شادی تراژیک - تراژدی یونانی چگونه شادی تراژیک به وجود می آورد ؟ - " وحدت نخستین " به مثابه وجودی طبیعی - فریب شریف - زندگی به عنوان " پدیده ای زیباشناسانه " موجه است - سقراط و مرگ تراژدی - آیا نیچه به پرسش پاسخ میدهد)

جلسه سوم : بنیامین و اشمیت

(تراژدی در برابر نمایشنامه سوگ نامه - اسطوره در برابر امور جاری - " آگون " اخلاقی در برابر " مرگ شهدا " - مرگ بردبارانه در برابر مرگ والا - عمل پیوسته در برابر عمل ناپیوسته - خشونت روی صحنه در برابر خشونت خارج

از صحنه - سوگ در برابر ترس و شفقت - نسبت گرای زیباشناسانه - ناسازگاری معیار معرف یک نمایشنامه ی سوگناک - نمایش نامه سوگناک در برابر نمایشنامه ی شهادت - آیا هملت نمایشنامه ای سوگناک است ؟ نمایشنامه ی شهادت در برابر تراژدی - اشمیت (هملت - تراژدی در برابر نمایشنامه ی سوگناک))

جلسه چهارم : هایدگر (روایت اصلی هایدگر از تراژدی - انتولوژی و اخلاق - محتوای تراژدی - هایدگر و واگنر - آفریدن در برابر بیان روشن - درسگفتار های ایستر - امکان تراژدی مدرن)

در صورت بودن وقت هایدگر در سرآغاز کار هنری و پرسش از تکنولوژی

جلسه پنجم : کامو (شرایطی که تراژدی تحت آن پدید می آید - تراژدی چیست ؟ - کامو و تاثیر تراژیک - مرگ تراژدی باستان و رنسانس - امکان زایش مجدد تراژدی - کامو و هگل)

در صورت بودن وقت آیا کالیگولای کامو یک تراژدی است

جلسه ششم : آرتور میلر

(آیا امروز تراژدی ممکن است ؟ - قهرمان تراژیک - تعارض تراژیک - هامارتیا - تاثیر تراژیک - تراژدی و بدبینی)

جلسه هفتم : ژیزگ (تراژدی چیست ؟ - دشمنان تراژدی)

کتاب فن شعر ژیزک + کتاب هنر امرمتعالی مبتدل از ژیزک در باره ی فیلم جاده ی گمشده ی دیوید لینچ

محمد تسلیمی